

N:o 131.

Ank. till Riksd. kansli den 27 april 1909, kl. 4 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upphörande af ett staden Karlstad beviljadt privilegium i fråga om skyldigheten att bygga och underhålla bro öfver Klarälvens östra älfgren vid nämnda stad.

(I. A.)

I en till Riksdagen aflåten, till statsutskottet för förberedande behandling remitterad proposition (n:o 146) af den 26 mars 1909 har Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att för sin del besluta, att den genom hertig Carls den 15 mars 1584 för staden Karlstad utfärdade privilegiibref nämnda stad tillförsäkrade frihet från viss andel i byggnads- och underhållsskyldigheten beträffande den så kallade östra bron i Karlstad och därmed den på nämnda privilegiibref grundade förpliktelse för jordägare inom Kils och Nyeds härader samt Fryksdals och Älfdals häraders öfra och nedra tingslag att bygga och underhålla bron till samma andel skall upphöra med utgången af år 1909, under villkor dock att bemälda brohållningsskyldiga jordägare dessförinnan hafva i laggillt skick försatt den del af bron, som nu af dem underhålles, samt till staden öfverlämna den brobyggnadskassa, som kan finnas vid nämnda tidpunkt.

Till berörda statsrådsprotokoll har departementschefen i ärendet anført följande:

Bih. till Riksd. Prot. 1909. 4 Saml. 1 Afd. 84 Häft.

»Uti det af hertig Carl såsom hertig af Värmland den 15 mars 1584 för staden Karlstad utfärdade privilegiibref har förordnats, bland annat, »att två broer, med menige mans tillhielp uti heele Vermeland, skole byggias och läggias ut öfver elfven vid Carlstad, then ena östan öfver elfven och then andra västan, och hvart Sysslet tager sin broo att byggia, och seda the en gång bygde äro, skall staden en brolått tilläggias, then the alltid, såväl som landet theas brodeel, skole hålla färdige och vid macht».

Vidare innehöll privilegiibrefvet förbehåll, att privilegierna skulle kunna förändras, förmeras och förbättras, om så behof gjordes och tillfälle gäfves samt det syntes nyttigt, men icke förminskas.

På grund af förstnämnda bestämmelse har den af sten uppförda bron öfver Klarälvens östra älfgren vid Karlstad underhållits af jordägarna i Kils och Nyeds härader samt Fryksdals och Älfdals häraders öfre och nedre tingslag, dock med undantag af de två närmast intill staden belägna brokaren med deras öfverbyggnad och pelaren dem emellan samt landfästet, hvilkas underhåll ålegat staden och verkställets genom stadsfullmäktiges försorg. Bestyret med häradernas och tingslagens underhållsskyldighet är uppdragen åt en styrelse, hvars sammansättning och befogenhet äro bestämda senast genom ett af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Värmlands län den 9 december 1874 fastställt »Reglemente för Carlstads östra brobyggnad».

Vid kommunalstämmor med samtliga socknar inom ofvanberörda härader och tingslag under våren 1906 beslöts att lämna styrelsen för Carlstads östra brobyggnad i uppdrag att hos Kungl. Maj:t söka befrielse från byggnads- och underhållsskyldigheten af ifrågavarande bro. På grund häraf har nu nämnda styrelse inkommit med framställning i ämnet och därvid framhållit, att skyldigheten för häraderna och tingslagen att bygga och underhålla ifrågavarande, inom staden Karlstad helt och hållet belägna samfärdsled, särskildt efter tillkomsten af lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet den 23 oktober 1891, torde få anses innebära en mot gällande allmänna stadganden i flera afseenden stridande oegentlighet samt numera icke kunna vara hvarken billig eller rimlig. Sökande styrelsen har vidare åberopat de skäl, som anförts i Kungl. Maj:ts år 1905 till Riksdagen aflåtna och af Riksdagen bifallna proposition i fråga om öfverflyttande från vissa härader i Skåne till Kristianstads stad af underhållet af den s. k. Långebron öfver Helgeån, samt hemställt, att Kungl. Maj:t måtte besluta, att skyldigheten till deltagande i underhållet af östra bron öfver Klarälven inom staden Karlstad icke vidare skulle åligga de nu därtill förpliktade inom omförmälda

härader utan genast helt och hållet öfvertagas af staden Karlstad, samt att erforderlig framställning i sådant syfte måtte göras till Riksdagen.

Sedan kammarkollegium anbefallts att efter vederbörandes hörande inkomma med utlåtande i ärendet, har kollegium den 31 juli 1908 afgifvit dylikt utlåtande och därvid öfverlämnat yttranden af stadsfullmäktige och magistraten i Karlstad, påminnelser af sökande brobyggnadsstyrelsen samt utlåtande af Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande. I dessa handlingar har anförts hufvudsakligen följande.

Stadsfullmäktige hafva först fäst sig vid, att yrkandet i framställningen afsåge befrielse blott från underhållet af bron, och anført, att sökande styrelsen sålunda icke gjort anspråk på befrielse från byggnadsskyldigheten. Vidare har anförts, att tillkomsten af väglagen af den 23 oktober 1891 syntes för bedömande af förevarande sak hafva ringa betydelse, då ju sagda lag själf angafve sig endast reglera väghållningsbesvärets utgörande på landet. Dess stiftare hade nog aldrig tänkt sig, att genom lagen något ingrepp skulle göras i vare sig staden Karlstads eller någon annan stads privilegier. Däremot ville stadsfullmäktige ej förneka, att ett visst fog kunde synas förefinnas för antagandet, att lösningen af frågan om skyldigheten att underhålla Långebron vid Kristianstad skulle vara normgifvande för afgörandet af dylika ärenden och således äfven af det nu förevarande, men det vore att märka, att staden Kristianstads privilegier meddelats under förbehåll om rätt för kronan att ändra desamma, hvilket ej vore fallet beträffande ifrågavarande privilegium för Karlstad. Skulle emellertid Kungl. Maj:t anse sig böra tillmötesgå de framställda anspråken, hoppades stadsfullmäktige, att detta icke måtte, såsom i ansökningsskriften påyrkats, ske utan alla villkor, utan att stadens skäligen intressen därvid måtte tillgodoses. I likhet med hvad som stadgats beträffande Långebro, borde såsom villkor uppställas, att de bronderhållsskyldiga aflämnade sin brodel i laggillt skick. I afseende å brons nuvarande skick och dess inverkan på vattenståndet i Klarälvens båda grenar samt däraf möjligen härflytande olägenheter hade distriktschefen i västra väg- och vattenbyggnadsdistriktet, majoren T. Helleberg afgifvit utlåtanden åren 1905 och 1907. I det första af dessa hade lämnats utredning, utvisande att vattenmängden i östra älfgrenen oafbrutet minskades, och framhållits, att orsaken härtill vore igenslamning, förorsakad af östra landsvägsbron, hvilken stängde ungefär halfva älfgrenen och med all sannolikhet komme att i en ej aflägsen framtid förvandla denna till blott och bart ett högvattenaflopp, där det sedan vid vanligt sommarvattenstånd skulle möta svårigheter att tillgodose stadens behof af vatten och omsättning vid kloakafloppen äfven-

som farledens kraf. I det senare utlåtandet hade vitsordats, att bron vore i föga tillfredsställande skick och att dess förstöring vore säkert förestående, därest ej kraftiga åtgärder vidtoges till upphjälpande af de dåliga grunderna, samt vidare anförts, att hindret för vattenafloppet i östra älfgrenen ej kunde undanröjas på annat sätt än genom att helt eller delvis ombygga bron, i hvilket hänseende uttalats, att rifning af de fem mellersta pelarna i samband med anbringande af järnöverbyggnad å den sålunda bildade, omkring 75 meter breda öppningen i bron sannolikt skulle åstadkomma en tillräckligt stor öppning för att tillförsäkra östra älfgrenen erforderlig vattenmängd. Stadsfullmäktige ansåge, att dessa utredningar och utlåtanden af sakkunnig person tydligt gäfvade vid handen, att bron ingalunda befunde sig i laggillt skick samt att den icke blott tarfvade grundliga förbättringar utan måste till följd af sin felaktiga konstruktion åtminstone delvis ombyggas. Skulle under sådana förhållanden staden Karlstad utan vidare få å sig ensam öfverflyttad skyldigheten att underhålla bron, skulle däri ligga ett frångående af den rättsprincip, som tillämpats i andra liknande fall och hvarpå gällande väglag för landet gäfvade exempel, hvarjämte stadens skäligen intressen skulle åsidosättas. Stadsfullmäktige anhölle därför, att, därest Kungl. Maj:t skulle mot deras bestridande anse sig böra bifalla ansökningen, detta måtte ske under villkor, att bron enligt föreskrifter, som syntes böra lämnas af väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, försattes i laggillt och sålunda äfven sådant skick, att densamma där- efter icke verkade hinderligt för vattnets fria lopp i älfgrenen.

Magistraten har för sin del instämt i hvad stadsfullmäktige sålunda anført.

Brobyggnadsstyrelsen anförde i påminnelser, att dess mening varit, att häraderna och tingslagen måtte befrias äfven från byggnads-skyldigheten i fråga om bron, och har nu uttryckligen hemställt om befrielse äfven i detta hänseende. Vidare erinrade styrelsen, att genom 1891 års väglag bestämts, hvilka skyldigheter, som åläge väghållningsskyldige på landet, hvaraf åter syntes framgå, att någon annan sådan skyldighet ej vidare åläge dem hvarken på landet eller inom något stadsområde. Om nu denna lags innehåll kommit i strid med föråldrade privilegier, borde i detta, som i många andra fall privilegierna få vika, hvarvid det syntes vara helt likgiltigt, om privilegierna innehölle rätt för kronan att återkalla dem eller icke. Naturligtvis hade styrelsen icke tänkt sig annat, än att vid bifall till ansökningen skulle föreskrifvas det villkor, att bron aflämnades i laggillt skick, men styrelsen ville framhålla, att därvid icke borde föreskrifvas, att någon

ändring i brons nuvarande byggnadssätt skulle vidtagas. Bron hade, sedan den färdigbyggdes 1797, tjänat sitt ändamål, nämligen att förmedla samfärdseln till Karlstad. Hade nu svårighet uppstått af den i hög grad slamförande Klarälfvens uppgrundning, så syntes det icke böra åläggas de nu bronderhållsskyldiga att förändra brons byggnadssätt, hvilket skulle vara förenadt med stora kostnader och afse ett ändamål, hvilket icke komme dem vid, utan måste anses vara betingadt uteslutande af stadens intresse.

Med anledning af hvad sålunda anförts förklarade stadsfullmäktige, med instämmande af magistraten, att de jämväl beträffande byggnadsskyldigheten af bron på förut anförda grunder bestrede bifall till ansökningen samt anhölle att, om ansökningen emellertid bifölles, detta måtte ske endast under de af stadsfullmäktige förut angifna villkor.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande har anført, att sådana förändrade förhållanden numera syntes föreligga, att ifrågavarande underhålls- och brobyggnadsskyldighet borde öfverflyttas å staden Karlstad. Ett undantag med afseende å ifrågavarande bro till förmån för staden från den i 25 kap. 8 § byggningsbalken stadgade skyldighet för städerna att röja och hålla väg och broar, så långt stadens ägor räckte, kunde näppeligen längre vara med rättvisa och billighet öfverensstämmande. Det framginge också af handlingarna, att bron behöfde ombyggas främst för stadens och blott i mycket ringa mån för den allmänna trafikens behof. Med brons öfvertagande skulle staden blifva i tillfälle att tillgodose alla sina intressen vid en ombyggnad, hvilket däremot kanske ej blefve fallet, därest brobyggnadsskyldigheten förblefve som hittills. Det finge emellertid ej heller förbises, att med brounderhållets öfverflyttande en ganska betydande tunga komme att åläggas staden. Billigheten syntes därför fordra, att öfvertagandet ej gjordes mer betungande för staden, än hvad förhållandena kräfde. Så syntes bron böra öfverlämnas i fullt laggillt skick. Att i detta sammanhang meddela några närmare förordnanden, huru bron skulle vara beskaffad för att vara laggill, syntes emellertid icke vara behöfligt eller lämpligt. Vidare syntes det böra föreskrifvas, att den brobyggnadskassa, som kunde finnas vid tiden för öfvertagandet, och som för närvarande vore af ringa storlek — vid ingången af år 1908 blott 344 kronor 74 öre — skulle öfverlämnas till staden. Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande har hemställt om bifall till ansökningen under sålunda angifna villkor samt om framställning i ämnet till Riksdagen.

Kammarkollegium har för egen del tillstyrkt befrielse för sökande styrelsens hufvudmän från brobyggnads- och underhållsskyldigheten med

utgången af år 1909, under villkor att dessförinnan den brodel, som nu underhölles af dem, försatts i laggillt skick.

Justitiekanslersämbetet, hvars yttrande därefter inforrats, har i underdånigt utlåtande den 11 september 1908 förklarar sig icke hafva funnit något att erinra mot kammarkollegii hemställan i ämnet. Beträffande det ifrågavarande privilegiets natur och sättet för dess upphäfvande har ämbetet åberopat hvad detsamma anført i ett utlåtande den 6 april 1908 i ett annat, på departementets handläggning ej längre beroende ärende angående byggnads- och underhållsskyldigheten af den öfver Klarälfvens västra gren ledande bron.

Det af justitiekanslersämbetet sålunda omförmälda ärendet gällde en framställning af väghållningsskyldiga inom Näs, Gillbergs, Nordmarks och Jösse härader om befrielse från dem åliggande delaktighet i underhållsskyldigheten af den västra bron i Karlstad, beträffande hvilken enligt hertig Carls privilegiibref för staden Karlstad enahanda föreskrifter gällde som angående den östra bron. Uti justitiekanslersämbetets i sistberörda ärende meddelade utlåtande af den 6 april 1908 anfördes i nu åberopade hänseenden, att för åtnjutande af det utaf hertig Carl staden Karlstad meddelade privilegiet i fråga om underhållet af då förevarande bro, hvilket privilegium bestode i befrielse från ett allmänt besvär och således fölle inom den offentliga rättens område, hade staden Karlstad icke åtagit sig några motsvarande förpliktelser samt att privilegier af dylik beskaffenhet hade ansetts kunna upphävas utan samtycke af den privilegierade och utan vederlag till denne.

Med hänsyn till nuvarande förhållanden finner jag byggnads- och underhållsskyldigheten af ifrågavarande inom staden Karlstad belägna bro öfver Klarälfvens östra gren böra helt och hållet öfverflyttas på staden. Härför fordras emellertid, att det staden Karlstad genom hertig Carls ofvanberörda bref den 15 mars 1584 i förevarande afseende meddelade privilegium varder upphäfdt. Några formella hinder synas icke ligga i vägen härför, i hvilket hänseende jag tillåter mig åberopa hvad justitiekanslersämbetet därutinnan anført samt tillika erinra om det år 1905 fattade beslutet i fråga om underhållet af Långebro.»

*Utskottets
yttrande.*

Då ifrågavarande staden Karlstad medgifna privilegium står i strid med nu gällande grunder för väghållningsbesvärets utgörande samt billigheten synes kräva, att de menigheter, som betungas af privilegiet, blifva därifrån befriade, får utskottet, i öfverensstämmelse med hvad

1905 års Riksdag i ett likartadt ärende angående underhållet af den s. k. Långebron öfver Helgeån vid Kristianstad beslutat, hemställa,

att Riksdagen må bifalla Kungl. Maj:ts ifrågasvarande proposition.

Stockholm den 27 april 1909.

På statsutskottets vägnar:

G. BILLING.
